

Brevis delineatio moralis, Quæstionem, an liceat brutorum membra amputare?

Lyhyt eettinen linjanveto, joka käsittelee kysymystä, onko oikein silpoa eläinten ruumiinosia

K. Mesterton & A. J. Holmdahl (Turku, 1754)

Kääntänyt Justus Vuorio, Tampereen yliopisto

[Esilehti]

Tämän Jumala kääntäköön hyväksi!

Lyhyt eettinen linjanveto, joka käsittelee kysymystä, *Onko oikein silpoa eläinten ruumiita*,
jonka

kunnianarvoisan Turun kuninkaallisen akatemian filosofisen kollegion¹ hyväksynnällä,
ohjaajanaan

suuresti kunnioitettava ja mitä maineikkain mies

Herra Maisteri Karl Mesterton,

Korkeasti pyhän teologian tohtori ynnä logiikan ja metafysiikan professori

(kuninkaallinen ja varsinainen)

on asettanut tutkintoa varten

oppineiden julkisesti arvioitavaksi

kuninkaallinen stipendiaatti² Andreas Johannes Holmdahl,

suomalainen Hämeestä,

Kesäkuun 17. päivänä vuonna 1754.

Tavanomaiseen aikaan tavanomaisessa paikassa.³

Turussa painanut johtaja ja Suomen suuriruhtinaskunnan kuninkaallinen typografi Jacob Merckell.

**

Suuresti kunnioitettavalle ja mitä maineikkaimmalle miehelle,

Herra Maisteri Karl Abraham Clewbergille,

Itämaisten kielten ja kreikan kuninkaalliselle ja varsinaiselle professorille,

suurimmalle mesenaatilleni.

---

¹*Collegium*: Mahdollisesti on tarkoitettu tiedekuntaa. Vallinkoski (1969: 82) antaa sanalle merkityksen kollegio.

²*Alumnus*: Vallinkosken (1969: 81) sanalistan mukaan kyseessä on kuninkaallinen stipendiaatti. Stipendejä jaettiin köyhille opiskelijoille, jotka osasivat hyvin puolustaa stipendiaattiväitöksiä (*pro stipendiariis*) (Vallinkoski 1966: X).

³Viittaa väitöstilaisuuteen, joka tuohon aikaan tavallisesti alkoi klo 8 aamulla (Vallinkoski 1966: XI). Väitöskirja piti naulata ilmoitustaululle (vuodesta 1749) kymmenen päivää ennen väitöstilaisuutta.

Miksi, maineikas mies, olen rohjennut esittää Sinulle nämä vähäpätöiset rivit tässä, siihen ovat nähtävissä erittäin painavat syyt, joista tärkeimpänä puoltaa paikkaansa valtava, koko ajan ja joka asiassa minulle tarjottu armo, sekä innokas toivo saavuttaa vielä suurempi suosio.

Ja kuinka oletkaan suopeasti tahtonut ottaa toivoni ja onneni Sinun, maineikas mies, huoleksesi, niin mitä nöyrimmän kiitoksen ilmaisun lisäksi olen halunnut ja ollut velvollinen osoittamaan Sinulle kunnioittavan, omistautuneen ja pyhitetyn mielen. Sen mukaisesti Sinut, maineikas mies, varjelkoon ja yhä edelleen varjelkoon Jumalan Laupeus suojattuna ja vahingoittumattomana, aina Nestorin ikävuosiin⁴ asti.

Koska olet ylen kunnialliselle perheellesi suuri lohdutus, Kirkolle kunnia, Akatemiallemme koriste ja suojateillesi jalkojesi tuki, ne eivät voi olla kiittämättä itseään mitä hartaimmin. Näin omistaudun, näin tahdon, ja sama on oleva niin omistautumiseni kuin koko elämänikin päämäärä.⁵

Maineikkaan nimesi
mitä nöyryn palvelija,
Andreas Johannes Holmdahl.

**

Hyveellisen jalo Rouva⁶Anna Laurbeck,
omaa sukua Prytz

Nyt on koittanut se päivä, joka antoi minulle hyvän syyn tuoda esiin osoitus siitä kunnioituksesta ja kiitollisuudesta, jonka olen ikuisesti velvollinen osoittamaan kaikkea sitä laupeutta ja hyvyttä kohtaan, jota Te Armollinen Rouva olette osoittaneet minulle. Mutta pahoittelen, etteivät huolitelluimmatkaan sanavalinnat ja puheenparret kykene oikein kuvaamaan sisäistä arvonantoani. Ottakaa sen tähden vastaan, erittäin suosiollinen Suosijatar, nämä vähäiset lehtiset, joiden taustalla on silkka kunnioitus ja jotka käsittelevät hallintavaltaa, jonka täydellisen viisas Luoja on antanut ihmisille järjettömien luontokappaleiden yli, ja sitä, kuinka meidän tämän vuoksi tulee käyttäytyä niitä kohtaan. Toivon myös, että sama täydellisen viisas Luoja varjelkoon Teidät nimensä kunniaksi! Sillä minä aion yhä suuresti iloita, Teidän kestävän onnellisuutenne ja hyvinvointinne perään uskollisesti huokaillen,

hyveellinen jalo Rouva,
mitä kuuliaisimpana palvelijanne,
Andreas Johannes Holmdahl.

---

⁴Nestor oli Ilias-epoksessakin mainittu antiikin sankari. Hänen ajatellaan olleen vielä vanhanakin vireä ja viisas.

⁵Perhe, kirkko, akademia ja suojatit ovat nominatiivissa, mutta oletin tarkoitetun datiivia, jotta sain virkkeen kuulostamaan järkevältä. Koko kappale on alkutekstissä vaikeaselkoinen ja sisältää ilmeisesti kielioppivirheen, mutta joka tapauksessa siitä välittyy barokkityylinen sääty-yhteiskunnan nöyryysviestintä, joka tässä esimerkissämme menee ehkä jopa poikkeuksellisen ylenpalttiseksi. Lukija voi lähteä siitä, että kirjoittaja ei kuitenkaan ole perustamassa henkilökulttia hra prof. Clewbergille.

⁶Tämä rva Laurbeckille osoitettu ylistys, samoin kuin hra Grundströmille osoitettu, on kirjoitettu ruotsiksi ja ko. kielestä suomennettu.

**

Jalo ja suuresti kunnioitettu
Herra Ivar Grundström,
Komissaari Turunmaan kuninkaallisessa henkivartiorykmentissä.
Erittäin suopea Suosija:

Epätavallisten minulle osoitettujen hyvän tahdon ja hyvyyden eleiden vuoksi olen todennut olevani velvollinen uhraamaan Teille, Herrani, nämä harvat lehtiset, ei minään korvauksena, vaan osoituksena kiitollisuudestani ja arvonnannostani. Ottakaa siis, Herrani, suosiollisesti vastaan tämä hyvä aikomukseni, johon yhdistyy uskollinen huokaus Teidän kestävän onnellisuutenne ja hyvinvointinne perään. Niin pysyy

Teidän suuresti arvostetun nimenne
mitä kuuliaisimpana palvelijana
Andreas Johannes Holmdahl.

**

§ 1. Luomiskertomus vakuuttaa kaikki vastaansanomattoman selvästi, että tämän kaikkeuden Valtias on jo luomisessa antanut ihmiselle tämän erityisyyden vuoksi hallintavallan yli kaikkien muiden luontokappaleiden. Tämä voidaan selkeästi todistaa ennen kaikkea 1. Moos. 1:26 perusteella, jossa alkuteksti viittaa hallintavallan harjoittamiseen ja herruuden omaksumiseen⁷. Älkäämme kuitenkaan harhautuko omaksumaan argumentteja eräiltä, joilla on tapana dedusoida tuo hallintavalta suhteessa alempaan luontoon pelkästään ihmisten hengissä säilymisestä ja tarpeista, niin kuin pyhiin teksteihin vetoamiselle ja niissä pitäytymiselle ei olisi mitään tarvetta.⁸

§ 2. Hallintavallan luonne oli erilainen onnellisuuden tilassa ennen syntiinlankeemusta kuin turmeltuneisuuden tilassa syntiinlankeemuksen jälkeen. Edellisessä ihmisillä ei ollut pelkästään oikeutta ja ihmisen valtaa eläimiin vaan myös voima ja kyky saada ne tottelemaan; jälkimmäisessä sen sijaan näiden käyttö on erittäin rajattua, vaikka uudelleen myönnetyn hallintavallan perusteella eläinten vallinta⁹ on voimassa yhä tänäkin päivänä, kuten voidaan päätellä siitä, että jakeessa 1. Moos. 9:3 juuri se vahvistetaan vedenpaisumuksen jälkeen Nooalle ja hänen kanssaan pelastuneille.

---

⁷Ilmeisesti tässä tarkoitetaan sitä, että kirjoittajan eksegeettisessä ymmärryksessä alkutekstin heprealainen ilmaisu *jirdû* näyttäytyy vahvempaan ja suvereenimpaan hallitsemiseen viittaavana kuin vaikkapa Vulgatan latinalainen *praesit*. *Praesit* merkitsee suunnilleen 'olkoon johdossa', kun taas *jirdû*-verbillä voi olla muiden ohessa jopa niinkin vahva merkitysvivahte kuin 'polkekoot'. Vrt. Gesenius 1828: 764 s.v. 777. "(mit Fülßen) treten [...] unterjochen, beherrschen". On tosin myös mahdollista, että kertoja yksinkertaisesti haluaa tuoda esiin osaavansa lukea alkutekstiä ja ottaneensa sen huomioon.

⁸Virke on vaikeaselkoinen ja vaatii melko vapaamielistä rutistelua. Ajatuksena näyttää olevan, että argumentoinnissa täytyy käyttää teologisia argumentteja, jotta pysytään terveellä pohjalla.

⁹Tässä voi vaikuttaa roomalaisesta oikeudesta periytyvä erottelu *omistusoikeuden* (*proprietas*) ja *vallinnan* (*possessio*) välillä. Jaottelu tosin koskee lähinnä ns. esineitä. Eläimiä voidaan kuitenkin tarkastella esineinä esineoikeudellisessa mielessä, ilman että kiistetään eläimillä olevan oikeuksia.

§ 3. Kuten kenenkään ei kannata määritellä hallintavaltaa ilman mitään kiinteää tarkoitusperää¹⁰, niin ottaen huomioon ihmisen alennustilan, tämän hallintavallan pysyvä tarkoitusperä lankeemuksen jälkeen on se, että ihminen hyödyntää eläimiä itseään varten hengissä pysymiseen, mukavuuteen ja mihin tahansa soveliaaseen huvitukseen. Tämän kolminkertaisen tarkoitusperän rinnalla ihmisille on annettu oikeus kesyttää haitallisia eläimiä¹¹, jos pystyvät, käyttää niitä elävinä huvitukseen, tai tappaa ja käyttää omiin tarkoituksiinsa.

§ 4. Kaikki, mikä oli ristiriidassa ihmisen alkuperäisen moraalisen aseman kanssa, oli luonnon oikeuden mukaan kiellettyä¹². Tästä voimme kerta kaikkiaan päätellä, että turmeltuneisuuden tilassakaan ei harmittomia eläimiä saa ruoskia siten, että se menee hävyttömyyden ja julmuuden puolelle. Samoin niiltä ei saa riistää tarpeellista ravintoa tai usuttaa niitä kilpailemaan toisten eläinten kanssa pelkästään huvin vuoksi, varsinkaan siten, että hengenvaara uhkaa niitä, kuten Rooman kansan tiedetään tehneen muinoin. Niille ei saa sälyttää raskaampia taakkoja, kuin ne jaksavat kantaa. Niitä ei saa julmasti surmata jatkuvasti ja missä paikassa tahansa – vielä vähemmän pahoinpidellä niiden ruumiinosia milloin milläkin tavalla pelkän mielihalun vuoksi.

§ 5. Täten huomaatte tarkoin, että voimme turvallisesti kieltää olevan hyväksyttävää silpoa eläinten ruumiinosia, mitä toistuvasti tehdään vanhoja tapoja noudattaen. Tällainen ruumiinosien silpominen ei nimittäin milloinkaan voi tapahtua ilman verenvuodatusta ja tuskaa. Se nimenomaisesti ylittää ihmisille myönnetyn hallintavallan rajat ja on ristiriidassa Jumalan asettamien lakien ja määräysten kanssa¹³, jotka määräävät pitämään huolta eläimistä ja kaitsemaan niitä sekä kieltävät niiden kaikenlaisen tarkoituksettoman vahingoittamisen.

§ 6. Ihmisille jumalallisesti myönnetyn hallintavallan varsinainen luonto ei pidä sisällään mitään absoluuttista ylivaltaa, jollainen kuuluu ainoastaan Absoluuttiselle Olennolle, jota kunnioitamme Jumalan nimellä. Sen sijaan se pitää sisällään rajallisen, olosuhteista riippuvaisen, alisteisen sekä erinäisin rajoittein suitsitun vallan, niin ettei ihminen saa purkaa

---

¹⁰*Fine quodam praeſixo*: Taustalla lienee aristotelinen ajatus *teleologiasta* eli siitä, että asioiden olemus sisältää *teloksen*, tarkoitusperän.

¹¹*Noxius*: 'haitallinen, vahingollinen, syyllinen, rangaistava'. Tässä tai muuallakaan tekstissämme ei täsmennetä, miten vedetään raja haitallisten ja harmittomien eläinten välille.

¹²Tässä vaikuttaa ajatus Jumalan asettamasta ja ihmisten omaantuntoon kirjoitetusta universaalista moraalista. Muita oikeusteoreettisia lähtökohtia sille, mikä on oikein, voi lisäksi olla esim. se, mitä on laissa satuttu säättämään (oikeuspositivismi) tai se, mitä oikeusistuimissa satutaan päättämään (oikeusrealismi). (Siltala 2001: 52ss, 164ss.)

¹³*Præceptisque legum divinarum positivarum contrariatur*. Termin *positivus* käsitehistoria on monimutkainen. Alun perin eli keisariajalta alkaen se merkitsi asetettua (< *pono* 'asettaa') erotuksena luonnostaan olemassaolevalle taikka kieliooppiterminä neutraalia vertailuastetta erotuksena komparatiivista ja superlatiivista. Myöhemmin syntyivät merkitykset 'myöntävä' ja 'myönteinen'. (Vrt. Ritter, Gründer & Gabriel: s.v. Positiv, Positivität. Saatavissa: <https://www.schwabeonline.ch/schwabe-xaveropp/elibrary/start.xav?start=%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27verw.positiv.positivitat%27%20and%20%40outline_id%3D%27hwph_verw.positiv.positivitat%27%5D>.) Oikeusteoriassa oikeuspositivismi viittaa lähinnä ihmisten asettamaan oikeuteen, mutta tässä kyse on Jumalan asettamasta oikeudesta, jonka nähdään tietyllä lailla eroavan luonnollisesta oikeudesta, joka voidaan myös nähdä Jumalan luomistyön tuloksena. Kyse on Jumalan ihmisille nimenomaisesti määräämistä käskyistä.

raivoaan eläimiin tai silpoa niiden ruumiinosia eikä sellainen toiminta ole luonnonoikeuden mukaista.

§ 7. Kuten yhteiskunnankin on tärkeää valvoa, ettei mitään sille kuuluvaa kukaan käytä väärin, samoin meidänkin kuolevaisten, jotka seuraamme järjen kulkua, on siis nähdäkseni kavahtaen varottava turhan päiten sabotoimasta ja turmelemasta tehtäväämme pitää huolta eläimistä ja edistää niiden ja meidän luontaisten tarkoituserien¹⁴ toteutumista.

§ 8. Kaikkien niiden on siis katsottava luopuvan ihmisyydestään ja kohtelevan huolimattomasti eläviä olentoja, jotka ikinä sallivat kohdistaa tai itse kohdistavat niihin sellaista, mitä ne eivät voi kestää valtavatta kärsimykseltä ja hengen vaaratta, vrt. § 4. Ihmiset totisesti tekevät moista sillä tavoin, että oppineiden lisäksi jopa maajussitkin punastuvat. Sanon suoraan: sellainen toiminta on iljettävää, ja meidän, jotka tavoittelemme suurempaa inhimillisyyttä¹⁵, on ehdottomasti erottauduttava siitä. Ja siksi myös Pyhät Kirjoitukset painottavat yhä uudelleen, että ihmisen tulee tietää, mitä eläimet ja juhdat ansaitsevat ja mitä eivät, kuten käy ilmi jakeista Sananl. 12:10, 5. Moos. 5:14 ja 2. Moos. 23:12.

§ 9. Kukaan ei tohtine kiistää, että jokaisella eläinten ruumiinosalla, olkoonpa sen rakenne millainen hyvänsä, on omat tarkoituseränsä¹⁶. Sillä niin kuin Jumala on luonut kaikki luontokappaleet tiettyjä tarkoituseriä varten ja aina ohjaa niitä noiden tarkoituserien mukaisesti, niin Hän myös tahtoo, että ihmisetkin ojentautuvat Hänen säätämänsä tarkoituserän mukaisesti. Myönnettyään hallintavallan Hän nimittäin antoi myös vastuun ohjata ja kaitsea luontokappaleita niiden tarkoituserien mukaisesti, minkä toteamme juontavan jo hallintavallan luonteesta.

§ 10. Ihminen ei ohjaa eläimiä terveellä tavalla niiden tarkoituseriä kohti, mikäli hän sallii tarpeettomasti amputoida niiden ruumiinosia ja estää toteutumasta kiinteää tarkoituserää, joka kumminkin liittyy jo niiden ruumiinosien asemaankin niiden ruumiissa. Tiedämme nimittäin esim. koirien, hevosten jne. korvilla olevan yleinen tarkoituserä – että ne kuulisivat – ja vieläpä erityinen tarkoituserä – että ne korviensa erityisellä pituudella ja sutjakoiden lihastensa liikkuvuudella hätistäisivät ja karkottaisivat hyttyset, kärpäset ja monituiset muut hyönteiset, jotka hyökkäilevät niiden vartaloiden kimppuun. Kumpaakaan näistä tarkoituseristä ei kuitenkaan saavuteta amputoimalla, joten ei pidä suin päin muutella sitä, mille itse Jumala on määrännyt tietyn tarkoituserän.

---

¹⁴Ajatus tässä on se, että tulee auttaa kunkin olennon *teloksen* (kr.; lat. *finis*; ks. edeltä) aktualisoitumista eli auttaa elämään hyvää elämää, niin kuin Jumala on tarkoittanut.

¹⁵*Humaniora*: klass. lat.: inhimillisempiä. Kirjoittaja viitanee käsitteeseen *studia humaniora* eli 'opinnot, jotka auttavat saavuttamaan korkeampitasoisen ihmisyyden'. Käsitteellä tarkoitettiin Saksassa 1600-luvulta alkaen ennen kaikkea klassisten kielten ja kirjallisuuden opiskelua. (Ritter, Gründer & Gabriel: s.v. *Humaniora*. Saatavissa: <https://www.schwabeonline.ch/schwabe-xaveropp/elibrary/start.xav?start=%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27verw.humaniora%27%20and%20%40outline_id%3D%27hwph_verw.humaniora%27%5D>.)

¹⁶Kirjoittaja tekee vahvan oletuksen teleologisen ajattelun suosittuudesta. Aristoteleen ajatusten suosiosta Turun Akatemiassa 1600-luvulla ks. Lehtonen & Joutsivuo 2002: 362ss.

§ 11. Sopsisiko näin ollen tarkastella puolin ja toisin, onko kaikki luotu ihmistä varten. Tai: Onko mikä tahansa luotu itseään varten? Jälkimmäiseen vastaamme kieltävästi; edellisen omaksumme seuraten etevimpien teologiien arvovaltaa, joiden kanssa väitämme, että kaikki on luotu ihmisen ja hänen etunsa tähden. Tästä seuraa yhtä varmasti, kuin joki virtaa uomassaan alas,¹⁷ että eläimiä sopii käyttää myös meidän tarkoitukseemme, niin että käytämme niitä tarpeeseen, hengissä pysymiseen, mukavuuteen ja lisäämään ymmärrystämme, jota voimme ammentaa luonnon mietiskelystä ja sitä tutkimalla saavuttaa. Sanohan:¹⁸ saavutetaanko mitään näistä korvien tai muiden ruumiinosien silpomisella? Pois lukien toki tapaukset, joissa välttämättömyys tai hyöty asian itsensä tähden sitä vaatii.

§ 12. Vaikka onkin myönnettävä, ettei asiaan liity mitään nimenomaista sopimusta ihmisten ja eläinten välillä, jonka mukaan meidän velvollisuutenamme olisi suorittaa niille palveluksia, kuitenkin samalla huomaamme koko ajan tekevämme eläimille palveluksia, jotka kumpuavat itsestään luonnon oikeudesta. Sillä eläimet ovat kohde, jolle on oikein suorittaa Jumalan velvoittamia palveluksia. Sen sijaan ne, jotka katkaisevat eläimiltä ruumiinosia, rikkovat näitä velvoitteita vastaan ja tekevät järjenvastaisen teon. Juuri tällaisella teolla mokomat sorkkivat Jumalan luomistyötä – josta Jumala itse riemuitsee – ja tuottavat sille epämuodostuman. *Onko meillä velvollisuuksia eläimiä kohtaan vai ei?* Me voimme edellä kuvatun perusteella vallan hyvin käyttää sanaa velvollisuus kuten ne, jotka vastaavat kysymykseen myöntävästi, vaikka itse asian suhteen emme väitäkään vastaan niille, jotka vastaavat kieltävästi. I. Proeleius, tuo suuri etiikan asiantuntija, puolustaa myöntävää vastausta kysymykseen, kun hän näin puhuu kirjassaan *Luonnon oikeuden perusteet*¹⁹ s. 83, § 15 – koska hänen sanansa eivät ole kaikkien saatavilla, liitän ne tähän: ”Kun²⁰ tämä on selvää, mitä ei ole mitään syytä epäillä, ei voida millään muotoa kiistää, että eläimillä on oikeuksia vaadittavana meiltä ja että meidän täytyy täyttää joitain velvollisuuksia niitä kohtaan. Ei tosin sillä tavalla, että ne olisivat tehneet kanssamme jonkin nimenomaisen sopimuksen (*pactum expressum*), vaan sen takia, että Jumala on määrännyt järjen kautta ihmisille tiettyjä lakeja, jotka heidän täytyy huomioida eläimiin liittyen. Samaan tapaanhan ihmisetkään, mitä tulee universaaleihin velvollisuuksiin, eivät ole tehneet nimenomaista sopimusta keskenään, mutta ovat silti velvolliset huomioimaan ne, vaikkeivat olisi koskaan nähneet toisiaan tai puhuneet keskenään. Tämä siksi, että Jumala on asettanut nämä oikeudenmukaisuuden säännöt luontoon, josta ne ovat järjen valon kautta jokaisen järjevän ihmisen löydettävissä, ja se, joka toimii vastoin näitä sääntöjä, toimii luonnon oikeutta vastaan.”

§ 13. Se, että eläinten ruumiinosien katkominen on vastoin itse luontoa, voitaisiin todistaa monenlaisin argumentein, mutta riittänee tuoda esiin yksi ainoa. Eläimet, vaikka niitä kuinka leikeltäisiin, tuottavat tosiaan erilaisia elimiä, eivätkä synnytä poikasiakaan ilman niitä, vaan

---

¹⁷*Hinc prono fluit alveo.* Metafora. Viittaus lienee tässä M. Fabius Quintilianuksen *Institutio Oratoriaan*, 9.4.7., jossa Quintilianus puhuu luonnollisen ja sujuvan puheen puolesta ja vertaa sitä varmasti suoraan alaspäin virtaavaan jokeen, jossa ei ole esim. kallioita häiritsemässä joen kulkua.

¹⁸*Dicas queso!* Sananmukaisesti: Pyydän sanomaan! Näin suora puhuttelu yllättää lukijan ja haastaa miettimään omakohtaisesti sekä herättää lukijan, mikäli tämä on kahlannut tekstiä puoliuudessa.

¹⁹ Kyseessä on Immanuel Proeleiuksen kirja (*Grundsätze des Rechts der Natur*) Leipzigissa, mutta tarkempaa tietoa on vaikea löytää. Sukunimi esiintyy myös muodossa *Pröleus* (Kivistö 2020, tiedonanto).

²⁰Kirjoittaja siteeraa Proeleiusta saksaksi.

ennemmin niiden luonnollisen olemuksen mukaisina – eli niilläkin ruumiinosilla varustettuina, mitä niillä itsellään ei ole. Tähän liittyy myös pythagoralaisten käsitys, joka niin kiivaasti painotti lempeyttä eläimiä kohtaan ja sitä vastoin rakkauden ja myötätunnon harjoittamista ihmisiä kohtaan. Tästä todistaa Pufendorfin²¹, jonka mukaan ateenalaiset syystä vaativat rangaistuksia sille, joka nyli pässin elävältä, eivätkä spartalaisetkaan erehtyneet vaatiessaan rangaistuksia siltä, joka raastoi silmät viiriäisiltä ja päästi ne sitten menemään. Tämän johdosta varmasti nekään eivät voi olla kohtaamatta Jumalan hirmuista tuomiota, jotka turhaan turmelevat, tuhoavat ja perin pohjin sotkevat sen, minkä Luoja on tehnyt ja tahtoo olevan kunnossa ja suojattuna. Suokoon Jumala, kaikkeuden suurenmoinen Herra, että esitetyn mukaisesti kaikenlaiset aikeemme eläinten silpomisesta kaikkoavat!

Yksin Jumalan kunniaksi.

---

²¹Samuel Pufendorf (1632–1694) oli saksalainen oikeusoppinut ja historioitsija, joka ehti asua ja vaikutti menestyksellisesti myös puhdasoppisuuden ajan Ruotsissa.